

אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי.

אם אשכחך ירושלים: היסטוריה או הלכה??

במבט ראשון, נראה שפסוקים אלו בתהלים מתארים אירוע היסטורי, שקרה בזמן שנבוכדנצר הגלה את תושבי יהודה וירושלים לבבל. הגולים הלויים התבקשו לשיר ולנגן משירי ציון לפני העבודה זרה של הבבלים. הגולים הלויים קטעו את בהונות ידיהם ותלו כינורותיהם על עצי הערבה שעל גדות נהרות בבל, ולא שיתפו פעולה. "איך נשיר את שיר ה' על אדמת ניכר." הם נשבעו שלא ישכחו את ירושלים, ואמרו, "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי."

כשמתעמקים בפסוקים אלו, אנו מבינים שיש פה יותר מסיפור היסטורי. הפסוק "אם אשכחך ירושלים" הוא ביטוי של מצווה, שבועה של נאמנות לירושלים. יש כמה עניינים שהתורה מצווה אותנו לזכור ולא לשכוח. "שש זכירות" או "עשר זכירות" מופיעות בסידורים לאחר גמר תפילת שחרית. בסידורים בנוסח אשכנז – "שש זכירות" ובנוסח עדות המזרח "עשר זכירות". יש שיטה אחת בראשונים שיש מצווה מדאורייתא לומר פרשת מחיית עמלק בכל יום, לא בציבור ולא מתוך ספר תורה, אך כל יום. רבי אלעזר אזכרי, בעל ספר ה"חרדים" מונה בין הזכירות האלו את מצוות אמירת "אם אשכחך ירושלים.. בכל יום, שזוהי חובה מדברי סופרים. יותר מסיפור היסטורי, הפסוקים האלו מלמדים אותנו הלכה, דין, להזכיר את ירושלים כל יום ויום.

ועוד,

הגמרא במסכת תענית דף י"ב. אומרת שבתענית דרבנן, כשיש למישהו יום טוב דרבנן שנופל ביום צום דרבנן, מותר לבעל שמחה לשבור את צומו ולאכול אחרי חצות. הריטב"א שואל, מהו הדין של חתן שהוא באמצע שבעת ימי המשתה בשבעה עשר בתמוז? מנהג ישראל הוא לא להתחתן בשלושת השבועות של "בין המצרים", אך אין כל בעיה להתחתן יום לפני שבעה עשר בתמוז. ככה צום שבעה עשר בתמוז יכול לצאת באמצע שבעת ימי המשתה. ונגיד שהצום הוא גם נדחה. האם מותר לחתן לשבור את הצום ב"ז תמוז? לפי הריטב"א אסור. שהרי כתוב בפסוק "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני.. אם אעלה את ירושלים על ראש שמחתי", מילים אלו מתייחסות לחתן. "ראש שמחתי" אינו מתייחס לסנדק ביום ברית מילה, מותר לו לשבור את צומו לאחר חצות. "ראש שמחתי" הכוונה לחתן שבעת ימי המשתה ולכן חתן חייב להשלים את התענית. יש עוד מצוות השייכות ל"אעלה את ירושלים על ראש שמחתי", לחתן. חתן חייב לשים אפר מקלה על ראשו. לפי הריטב"א, מותר לסנדק לשבור את צומו אחרי מנחה בצום נדחה, אפילו בתשעה באב, ושבעה עשר בתמוז (לפי הריטב"א ולפי המגן אברהם רק כש"ז בתמוז נדחה, ולפי הגר"א גם כש"ז בתמוז לא נדחה) אבל לחתן אסור, יש מצווה מיוחדת של "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי".

ככה, פסוקים אלו אינם רק אזכור של סיפור היסטורי, שמספרים מה עבר על גולי בבל, איך שנשבעו לא לשכוח את ירושלים. אלא מכאן שיש מצווה להידבק בשבועה תמיד ולא לשכוח את ירושלים. ולפי ה"חרדים", גם יש חיוב על כל יהודי לומר את הפסוקים בכל יום.

לפי זה, מתאים לבדוק את פסוקים אלו מפרספקטיבה הלכתית. יש כמה שאלות שמתעוררות.

מצוות זכירת ירושלים – מהו מקורה בתורת משה?

שאלה ראשונה. יש כלל, אין נביא רשאי לחדש דבר, להמציא הלכות חדשות. איך זה יכול להיות שנביא יחדש מצווה? תפקידו של הנביא הוא לחזק את קיום מצוות התורה. המילים האחרונות של מלאכי, שהוא אחרון הנביאים הם "זכרו תורת משה". אסור לנביא לחדש דבר. הרמב"ם פוסק שאם נביא מחדש מצווה בשם ה', אלא אם כן שזה בהוראת שעה, הרי הוא נביא שקר!

הגמרא בזבחים דף י"ח: אומרת לגבי האיסור לערל לעשות עבודה בבית המקדש: דאמר רב חסדא דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו (יחזקאל מ"ד ט) כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי (לשרתני) עד שבא יחזקאל מנלן אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא

יש מצוות שמפורשות בדברי קבלה (בדברי נביאים), אבל מקורן בתורה. אז הן דאורייתא. יכול להיות שמצווה שמפורשת בדברי קבלה (בדברי נביאים) היא מצווה שאיננה כתובה במפורש בתורה אבל היא נלמדת דרך המידות שהתורה נדרשת בהן. ויש מצב שמצווה שמפורשת בדברי קבלה מצהירה על הלכה למשה מסיני, למשל, המצווה של "וקראת לשבת עונג לקדש ה' מכוּבד". אומר ה"יראים", מצוות עונג שבת הילכתא גמירי לה ואתא ישעיה ואסמכיה אקרא דכ' וקראת לשבת עונג וכו' - כיבוד ועונג שבת אלו הן מצוות שמפורשות בדברי קבלה והן לא מפורשות בתורה. אבל זה הילכתא גמירי לה ממש מסיני. אז הן דאורייתא. הרי מה שאומר ה"יראים" לגבי מצוות עונג שבת שייך גם למצוות "אם אשכחך ירושלים".

ברור לנו לפי ה"חרדים" והריטב"א ש"אם אשכחך ירושלים" אינו רק סיפור היסטורי אלא יש פה אזכור של הלכה. חייב להיות לה מקור בתורה, אם לא אזכור מפורש, אז מרומז או הלכה למשה מסיני. השאלה היא איפה המקור בתורה לשבועה הזאת?

בפרשת בחוקתי, בסוף התוכחה כתוב, וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאָף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאָף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזַכֵּר וְהָאָרֶץ אֲזַכֵּר: (ויקרא כו) "והארץ אזכור", אומר התורה כוהנים, מלמד שברית כרותה לארץ.

חוץ מברית ראשונים, עם האבות עם אברהם, עם יצחק ועם יעקב, יש ברית הארץ. זה דורש הסבר. הרי ברית הוא חוזה, הסכם בין שני צדדים. בברית הראשונים, שני הצדדים הם הקב"ה וכלל ישראל. בברית האבות הצדדים הם הקב"ה והאבות כאבות-מנהיגים ונציגים של האומה. אך יש עוד ברית, "והארץ אזכור", ברית כרותה לארץ.

לא ברית עם האבות – אלא ברית אבות, שחובה עלינו להתנהג בזעיר אנפין כמו האבות

רוב הבריתות המוזכרות בתורה הם דו-צדדיים. רב שמשון רפאל הירש שואל, מדוע לא כתוב וזכרתי את בריתי עם יעקב, בריתי עם יצחק ובריתי עם אברהם? אין פה ברית עם האבות כיחידים. יש פה יותר, יש ברית-יעקב, ברית-יצחק וברית-אברהם. צריך להרחיב. היות וזו ברית והסכם דו-צדדי, יש הבטחות מצד הקב"ה עד סוף כל הדורות:

וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי-גַר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדִּים וְעָנוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. יָד וְגַם אֶת-הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי וְאַחֲרַי-כֵּן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גָּדוֹל. – הנה הבטחת הקב"ה

טו וְאֵתָה תָּבֹאוּ אֶל-אַבְתָּיִךְ בְּשָׁלוֹם תִּקְבְּרָ בְּשִׂיבָה טוֹבָה- עוֹד הַבְּטַחָה

טז וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה כִּי-לֹא-שָׁלַם עֵינֹן הָאֱמֹרִי עַד-הֵנָּה. – עוד הבטחה

יח בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת ה' אֶת-אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזַרְעְךָ נָתַתִּי אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד-הַנְּהַר הַגָּדֹל נְהַר-פְּרָת. יט אֶת-הַקְּיִינִי וְאֶת-הַקְּנִזִּי וְאֶת הַקְּדַמְנִי. כ וְאֶת-הַחֲתִי וְאֶת-הַפְּרִזִּי וְאֶת-הַרְפָּאִים. כא וְאֶת-הָאֱמֹרִי וְאֶת-הַכְּנַעֲנִי וְאֶת-הַגְּרִגְשִׁי וְאֶת-הַיְבוּסִי. – עוד הבטחה מאד מפורטת, זוהי ברית אברהם.

ברית יצחק: "כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל, והקמתי את השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך" בראשית כ"ג,

ומה עם ברית יעקב?

וְהִנֵּה ה' נָצַב עָלָיו וַיֹּאמֶר אָנֹכִי ה' אֶל-לֵקִי אַבְרָהָם אָבִיךָ וְאֶל-לֵקִי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתָה שׁוֹכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְנָנָה וְלִזְרַעְךָ. יד וְהִנֵּה זְרַעְךָ כְּעֹפֶר הָאָרֶץ וּפְרִצְתָּ יָמָה וְקָדְמָה וְצַפְנָה וְנִגְבָּה וְנִבְרָכְוּ בְךָ כָּל-מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה וּבְזַרְעְךָ. טו וְהִנֵּה אֲנִי עֹמֵד וְשֹׁמְרֵיךָ בְּכָל אֶשְׁרֵי-תְלָךְ וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל-הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם-עֲשִׂיתִי אֶת אֶשְׁרֵי-דְבָרַי לְךָ. –

אלו הבטחות מצד הקב"ה. ומה עם הצד השני? כל ילד יודע שהסכם יש לו שני צדדים. התורה מפורטת את ההבטחות של הקב"ה. הקב"ה הבטיח והקב"ה יקיים את הבטחותיו בלי שום ספק. אך מה עם ההבטחות מהצד השני? ההסכם והבטחת עם ישראל היא להמשיך ולהתנהג לפי המידות של האבות. החלק של עם ישראל בבריתו של אברהם הוא להתנהג קצת כמו אברהם אבינו, החלק שלנו בברית של יצחק הוא להתנהג קצת כמו יצחק אבינו, והחלק שלנו בבריתו של יעקב הוא להיות קצת כמו יעקב אבינו, בזעיר אנפין, ללכת בדרכו של יעקב אבינו. לכן כתוב וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר. לכן לא כתוב וזכרתי את בריתי עם יעקב ועם יצחק ועם אברהם. "בריתי יעקב" "בריתי יצחק" ו"בריתי אברהם" הוא התיאור וההגדרה של הברית, זהו תיאור של המחויבות של עם ישראל בברית, להיות בזעיר אנפין כמו אברהם אבינו, כמו יצחק אבינו וכמו יעקב אבינו.

ליעקב אבינו היו שתי שמות, שם יעקב, על שם "וידו אוחזת בעקב אחיר", הוא עוקב אחרי אחיו עשו ולא עוזב אותו, עד שבסוף הקב"ה משנה את שמו לישראל "כי שרית עם א-לוקים ועם אנשים ותוכל". לפי תרגום אונקלוס, ה"עם" הראשון פירושו לפני א-לוקים, וה"עם" השני פירושו – נגד אנשים. השם ישראל מסמל המאבק נגד אנשים לפני ה'. הפירוש הוא שבענייני רוחניות, אמונה ומוסר, יעקב נאבק ולא נכנע. אך בענייני חומר וגשמיות, יעקב אינו נאבק, הוא מפגין גמישות ומוכנות להתפשר. בעניינים הקשורים לחברה, יעקב אינו מרפה, הוא עוקב אחרי עשו. עשו אינו מרוצה, מנסה להפטור ממנו, אך יעקב לא מקשיב, ידו אוחזת בעקב אחיו ומחפש להשתלב בעניינים של טובת הכלל, גם של יהודיים וגם של אינם-יהודיים. אך בעניינים רוחניים, הגישה איננה של "ידו אוחזת בעקב עשו" אלא ישראל, שנאבק על ענייני אמונה ומוסר ואינו מרפה ואינו מתפשר. במסירות ונחישות והקרבה.

כל העולם מעבר אחד ואברהם בעבר השני. "כי שרית עם א-לוקים ועם אנשים ותוכל". בענייני רוחניים, יש להיאבק ולא להיכנע ללחץ של אומות העולם ויהודים מתבוללים. לא לזוז מילימטר. יש להתפשר בעניינים הגשמיים, אך בעניינים רוחניים אין פשרות, אין פשרות "למען השלום". ככה אמר זכריה הנביא לשבי בבל, מצבם היה די דומה למצבנו היום. "האמת והשלום אהבו", יחד עם השלום, חייב להיות אמת. האמת חייבת להקדים לשלום. אם האמת איננה מקדימה לשלום, אזי כל השלום בטל, אין שלום.

לכן כתוב "וזכרתי את בריתי יעקוב", ולא כתוב בריתי עם יעקוב. לפי האישיות של יעקב, מצד אחד לחפש שיתוף פעולה והשתלבות, וידו אוחזת בעקב עשו", להשתתף עם אומות העולם בעניינים הקשורים לרווחת העולם והאנושות כולה. אך בעניינים רוחניים אין פשרות. "כי שרית עם א-לוקים ועם אנשים...", כשלא עושים פשרות, אז "...ותוכל".

והארץ אזכור-ברית כרותה לארץ

"והארץ אזכור", אין הפירוש שהקב"ה כרת ברית עם הארץ. הארץ איננה בעלת בחירה חפשית לקחת חלק בברית. הצד השני של כורתה הברית בברית הארץ הוא כלל ישראל. הקב"ה הבטיח את הארץ לעם ישראל. עם ישראל חייבים להיות מסורים לארץ ישראל. הרי זה הסכם דו-צדדי. אמרנו שהפסוקים "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחת" אינם רק סיפור היסטורי, אלא מלמדים אותנו הלכה, מצווה. ואין נביא רשאי לחדש דבר, זאת אומרת שמצווה זו, שנהיה נאמנים ושלא נשכח את ירושלים, נזכרת בברור בתורה. היא אמנם לא מפורשת בתורה, אבל היא נרמזת בתורה.

מצווה זו נרמזת בדברי הפסוק "והארץ אזכור", כפי הדרשה של התורת כוהנים, "מלמד שברית כרותה לארץ". יש ברית דו-צדדי בין הקב"ה וכלל ישראל. הקב"ה מבטיח את ארץ ישראל. בהתחלת ספר דברים נאמר, "רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיכֶם אֶת הָאָרֶץ בָּאוּ וְרָשׁוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְתָּיִכֶם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לְתֵת לָהֶם וְלִזְרַעֲם אַחֲרֵיהֶם." זהו החלק של הקב"ה בברית.

ומה החלק של עם ישראל? חלקם של עם ישראל אינו מפורט בתורה. אך יש גמרא בכתובות ק"א שמדברת על שלשה שבועות שהשביע הקב"ה את עם ישראל ואת אומות העולם. שלשת השבועות נלמדים מהפסוק בשיר השירים שחוזר על עצמו שלוש פעמים.

"השבועתי אתכם בנות ירושלים בצבאות, או באילות השדה, אם-תעירו ואם-תעוררו את-האהבה, עד שתחפץ" (שיר השירים פרק ב')
השבועתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ : (שיר השירים פרק ג') השבועתי
אתכם בנות ירושלים מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ : (שיר השירים פרק ח')

שלוש שבועות הללו למה? אחת שלא יעלו ישראל בחומה, ואחת שהשבוע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם, ואחת שהשבוע הקדוש ברוך הוא את אומות העולם שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי.

לפי ר' לוי יש לא רק שלוש אלא שש שבועות, שנלמדים מכפל הלשון בפסוקים אלו בשיר השירים, "...אם-תעירו ואם-תעוררו את-האהבה, עד שתחפץ". שלשה פסוקים דומים אחד לשני, וכולם עם כפל לשון של "אם תעירו ואם תעוררו", ככה $6=2 \times 3$, יש שש שבועות, זאת אומרת שלוש שבועות נוספים:

שש שבועות הללו למה תלתא – הני דאמרן; אינך – שלא יגלו את הקץ, ושלא ירחקו את הקץ, ושלא יגלו הסוד לאומות העולם.

מה פירוש "שלא ירחיקו את הקץ"? רש"י מסביר, שלא ירחקו את הקץ – בעוונם. מה פירוש, על איזה עוונות מדובר?? הרי אין צורך להביא פסוק משיר השירים שעלינו לשמור את מצוות התורה, שמירת שבת, טהרת המשפחה, הלכות טריפות. רש"י מדבר פה על מצווה הקשורה לארץ, דהיינו להימנע ממעשים שיגרמו להרחקת הגאולה. כוונת רש"י היא לעוון שנוגע בקץ עצמו, כמו שכתב המהרש"א שבימי עזרא הייתה ראויה לבוא גאולה נצחית, אלא שלא עלו כולם. על זה באה שבועה זו, שאם תימצא שעת הכושר לעלות ברישיון אומות העולם, שיעלו כולם. הקב"ה הבטיח שארץ ישראל שייכת לעם ישראל. זוהי הזכות שלנו לארץ היום!!

אם יש ספק בענין, הנה דברי המדרש על הפסוק "ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ורשו את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם ולזרעם אחריהם".

רבי אומר לתת להם - אלו עולי בבל,
ולזרעם - אלו בניהם,
אחריהם - אלו ימות המשיח

לפי המדרש, במילים "לתת להם" הכוונה לירושת הארץ שהתקיימה בעולי בבל, בזמן בית שני. במילה "אחריהם" הכוונה שתהיה בעזרת ה' ירושת הארץ בימות המשיח, במהרה בימינו. אבל מופיעה פה משהו בין לבין, תקופה שתבוא אחרי תקופת בית שני ולפני ימות המשיח, "ולזרעם" אלו בניהם! מתי לאורך כל דורות התקיימה ירושת ארץ ישראל אחרי תקופת בית שני? אף פעם לא הייתה ריבונות ליהודים בארץ ישראל אחרי חורבן בית שני?? חייבים לומר שהמדרש התכוון לימינו, למדינת ישראל. הגויים הפרו את השבועה שלא לשעבד את ישראל יותר מדי – בזמן השואה, שנחשבת רצח עם הגדול ביותר בהיסטוריה האנושית. ולכן זה משחרר אותנו מהשבועה לא לעלות בחומה. זה הלכה פסוקה בשולחן ערוך לגבי שבועות הדדיות. אבל זה לא רק משחרר אותנו מהשבועה לא לעלות בחומה. אלא אז הברית הכרותה על הארץ מחייבת אותנו להקים ריבונות שלנו בארץ ישראל. השבועות עצמן מחייבות אותנו להקים ריבונות שלנו בארץ ישראל. שהרי כלול בשבועות אלו לא להרחיק את הקץ. אבל זה לא אומר שהקץ כבר הגיע. יש אתחלתא. אנו ממשיכים בנאמנות ומסירות שלנו להגן על ריבונות שלנו בארץ ישראל. אנחנו בשום אופן בעולם לא מוותרים על ריבונות שלנו בארץ ישראל. אנחנו ממשיכים לבנות ולישב את ארץ ישראל. אבל אנחנו צריכים לקרב את כל אחינו לה'. ואנו צריכים למנוע פלגנות וקרע בעם. אנחנו מסתכלים במציאות בעיניים ולא דוחקים את הקץ. אנחנו כולנו עדיין זקוקים לרחמי שמים מרובים.

ועוד, שהקמת מדינת ישראל אושרה (באופן ניסי נגד כל הסכויים!!) על פי החלטת רוב באו"ם וככה לא מרדנו באומות העולם.

איך ייתכן שהקב"ה הביא ישועה לעם ישראל על ידי בן גוריון?

בספר מלכים ב יד מסופר,
בשנת חמש עשרה שנה לאמציהו בן יואש מלך יהודה מלך ירבעם בן יואש מלך ישראל בשמרון ארבעים ואחת שנה. ויעש הרע בעיני ה' לא סר מכל חטאות ירבעם בן נבט אשר החטיא את ישראל.

ירבעם בן יואש לא היה יותר דתי מבן גוריון. הוא עשה הרע בעיני ה' והחטיא את כל ישראל. ובכל זאת,
"הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה כדבר ה' אלקי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתיה הנביא אשר מגת החפר".
יש מחלוקת בירושלמי חלה ב א; רבי חנניה ורבי מנא חד אמר כלמה שפיבש יהושע כיבש זה. וחרנה אמר יותר ממה שפיבש יהושע כיבש זה.

איך זכה ירבעם בן יואש להחזיר לעם ישראל את גבולות הארץ? הרי הוא היה חוטא ומחטיא את הרבים??
איך זה ייתכן? הקב"ה בחר בירבעם בן יואש להרחיב גבולות א"י יותר ממה שכבש יהושע?
התשובה:

כי ראה ה' את עני ישראל מרה מאד, ואפס עצור ואפס עזוב ואין עזר לישראל. ולא דבר ה' למחות את שם ישראל מתחת השמים, ויושיעם ביד ירבעם בן יואש.

זוהי שאלה טובה, היו כאלו שהסבירו שב1948 בקום המדינה, בן גוריון הוביל את תהליך הקמת המדינה בגלל ששומרי התורה לא הבלטו את עצמם בענין חיבת הארץ. לדאבוננו, זו הייתה המציאות. אך מה היה בתקופת הרמב"ן, מדוע הוא לא זכה להקים יישוב יהודי עם ריבונות? מה עם תלמידי הגר"א ותלמידי הבעל שם טוב?? כולם מסרו נפשם להגיע לארץ ולא זכו להקים מדינה.

הרמב"ן לא נבחר ע"י ההשגחה העליונה להיות מנהיג של מדינה יהודית בארץ ישראל, והסיבה היא שבימי הרמב"ן, לא הייתה סכנה קיומית לעם ישראל, הקמת מדינה לא הייתה הכרחית להישרדותו של העם היהודי. 1948, אחרי השואה, מאות אלפי יהודים שומרי תורה ומצוות עזבו את התורה. הייתה סכנה קיומית פיזית וגם רוחנית לעם ישראל.

הגר"א סולוביציק זצ"ל שאל את אמא שלו, הרבנית פעשא זיכרונה לברכה, אישה גדולה עד מאד, אבל בן גוריון?? למה לא איש מאמין, לכל הפחות חובש כיפה כראש ממשלה?? היא ענתה שעולם התורה לא הייתה להם מספיק מסירות נפש בעד ארץ ישראל. האם זו הסיבה? הגר"א סולוביציק אמר שהוא אינו יודע, קשה לדעת, במפלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור.. ככה אנו רואים שהקב"ה הביא ישועה דרך ירבעם בן יואש שהיה דומה במעשיו לירבעם בן נבט, ויש אומרים שיותר ממה שפִּיבֵּשׁ הוֹשַׁע פִּיבֵּשׁ זֶה.

זהו הפשט בפסוקים אִם-אֶשְׁכַּח יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכַּח יְמִינִי: תִּדְבַּק לְשׁוֹנֵי לֶחְפֵי אִם-לֹא אֲזַכְּרֶנּוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחֶתִי: לפי ה"חרדים", לפי הריטב"א, יש פה הלכה. חייב שיהיה איזכור מפורש או מרומז בתורה. יש איזכור, בדברי הפסוק "והארץ אזכור", מלמד ברית כרותה לארץ. איזו ברית? שהקב"ה הבטיח לנו את הארץ. ומה חלקינו בברית הארץ? בברית ראשונים, החלק שלנו הוא לקיים את התורה. ובברית הארץ, חלקינו הוא להיות נאמנים לארץ ישראל.

כולם שואלים, הרמב"ם אינו מזכיר את מצוות יישוב הארץ במנין המצוות? הרמב"ם כן מזכיר את חשיבות יישוב הארץ בהלכות מלכים. האם זוהי רק מצווה דרבנן? אם כן, היינו צריכים למצוא איזשהו שלב בזמן שתקנו אותה, כמו מצוות נטילת ידיים שתקנוה שלמה ובית דינו. כל תקנה יש שלב מאד ברור מתי תקנו אותה. ומצוות יישוב הארץ היא מצווה כל כך גדולה, "מלמד שמצוות יישוב הארץ שקולה כנגד כל המצוות.

לפי הרמב"ן מצוות יישוב ארץ ישראל נלמדת מדברי הפסוק "וַיִּרְשְׁתֶּם אֹתָהּ וַיִּשְׁבַּתֶּם בָּהּ" (דברים יא לא). לפי הרמב"ם המצווה לא נלמדת מהפסוק הזה, אלא מברית הארץ! אנחנו התחייבנו להיות נאמנים לארץ, בברית הכרותה לארץ "והארץ אזכור". והרמב"ם אינו מונה את הבריתות כחלק מהמצוות. הוא רק מונה את המצוות, לא את הבריתות. אך מי שאינו נאמן לארץ ישראל, עובר על שבועת הארץ, "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני", שזה חלק בלתי נפרד מברית הארץ.

נכון שהפסוק בתהלים מדבר על ירושלים, "אם אשכחך ירושלים.. ולא את ארץ ישראל. אך אומר הזוהר שכל ארץ ישראל כלולה בירושלים.

אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני – לא קללה אלא שבועה

מהו הפשט בפסוקים אִם-אֶשְׁכַּח יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכַּח יְמִינִי: תִּדְבַּק לְשׁוֹנֵי לֶחְפֵי אִם-לֹא אֲזַכְּרֶנּוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחֶתִי? יש איסור דאורייתא, איסור לאדם לקלל את עצמו! הגולים לבבל לא קיללו את עצמם אלא יש פה לשון שבועה. הגמרא בשבועות דף ל"ו אומרת שלשון קללה יכול להיות לשון שבועה. "ארור בו גולי בבל" קללה בו שבועה "כששאל אמר "ארור האיש אשר יאכל .." הוא לא התכוון לקלל אלא להשביע. המילים אִם-אֶשְׁכַּח יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכַּח יְמִינִי של גולי בבל אינן לשון של קללה אלא לשון של שבועה. למה התבטאו ככה?

הרב אהרן סולוביציק זצ"ל עבר שיתוק מוחין בצד הימני של המוח שהשפיע על הצד שמאלי של גופו. הוא כתב מאמר כמה ימים לאחר שחלה. הוא תיאר איך שהיה חסר תחושה ביד השמאלית וברגל השמאלית, כשהרב שם את ידו השמאלית על הימנית, הייתה לו הרגשה כאלו אבן כבדה נחתה על ידו הימנית. כאלו היד הימנית לא הכירה את היד השמאלית. התחושה ברובה חזרה אך לא לגמרי לטווח הנורמלי. ככה בימים הראשונים, אחרי שהרב חלה, הוא לא היה מודע בצורה חושית לצידו השמאלי. בשכל כן אך בחושים לא. הייתה לו תחושה כאלו שאין לו צד שמאלי. כשיד שמאל נגעה בימנית, התחושה הייתה שיש גוף זר שפולש ומפריע לצד הימני! ככה מרגישים בני אדם שעוברים אירוע מוחי ר"ל.

הרב אמר שככה היא ההרגשה גם למי שעבר שיתוק בצד השמאלי, הצד הדומיננטי של המוח, יוצא שאין לו מודעות חושית בצידו הימני של גופו. זה גם פוגע ביכולתו לדבר, כוח הדיבור והתקשורת שלו ייפגע, "תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי.."

זהו הפשט של אִם-אֶשְׁכַּח יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכַּח יְמִינִי: תִּדְבַּק לְשׁוֹנֵי לֶחְפֵי אִם-לֹא אֲזַכְּרֶנּוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחֶתִי. זה לא קללה חס ושלום. כנסת ישראל מצהירה שאם נשכח את ירושלים, אנו מאבדים את החיבור ליד הימין של גופינו הקולקטיבי. ירושלים היא הצד הימין המוביל, יד ימינו של העם היהודי. איך יתכן שיש כאלו שמוכנים למסור את ירושלים ואת חלקים של הארץ בידי אויבינו? התשובה היא שאנשים כאלו הם בעצם במצב של שיתוק ושבע רוחני. הם אינם מודעים לחשיבות של ירושלים לנצחיות של ישראל. הם מרגישים שיהודה ושומרון הם כמו אבן כבדה שיושבת על העם היהודי. ומתביישים. אלו אנשים עם נזק רוחני בצדו השמאלי של המוח, שמשתיק את הצד הימני של הגוף. אִם-אֶשְׁכַּח יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכַּח יְמִינִי. הנצח – זו ירושלים. מי שיש לו "שיתוק רוחני" מתבייש מירושלים, כאבן כבדה שיושבת עליהם. ירושלים היא יד ימינו של עם ישראל. וגם נעלם לו היכולת לבטא את עצמו, את עומק נפשו. הוא נשאר משותק. תדבק לשוני לחכי.

אחד מחסידי אומות העולם אמר לרגר"א סולוביציק זצ"ל שהוא אינו מבין איך יש רבנים יהודים המוכנים למסור את ירושלים והגדה המערבית, אלו הם גבולות ההגנה של המדינה! מסירתם הינה בגדר התאבדות!! אך יהודים אלו לא אכפת להם, הרי יש להם שיתוק רוחני ומרגישים שהיד הימנית של עם ישראל היא כמו אבן כבדה שמכבידה ומשמיצה אותנו בעיני השרים והמלכים של אומות העולם.

ירושלים – קודם יראה ורק אחר כך שלום

ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה, אַבְרָהָם קָרָא אוֹתוֹ יְרָאָה, שְׁנֵאמַר: וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא ה' יְרָאָה. שֵׁם קָרָא אוֹתוֹ שְׁלֹם, שְׁנֵאמַר (בראשית יד, יח): וּמִלְפֵי צֶדֶק מָלַךְ שְׁלֹם, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם קוֹרָא אֲנִי אוֹתוֹ יְרָאָה לְשֵׁם שְׁקָרָא אוֹתוֹ אַבְרָהָם, שֵׁם אָדָם צָדִיק מִתְרַעַם, וְאִם קוֹרָא אֲנִי אוֹתוֹ שְׁלֹם, אַבְרָהָם אָדָם צָדִיק מִתְרַעַם, אֲלֵא הַרִינִי קוֹרָא אוֹתוֹ יְרוּשָׁלַיִם כְּמוֹ שְׁקָרָאוּ שְׁנֵיהֶם, יְרָאָה שְׁלֹם, יְרוּשָׁלַיִם. מה הפשט? יש ירושלים של מעלה וירושלים של מטה. שם רצה שירושלים תיקרא בשם שלום,

ואברהם רצה שתיקרא שמה של ירושלים - יראה, המקום שהשכינה נראית על ידי הכול והשכינה רואה את הכול. כשעם ישראל בארץ ישראל מכיר את חשיבותה של ירושלים, זה משפיע על כל היהודים בעולם. וכשכל העם היהודי מכירים בחשיבותה של ירושלים, זה משפיע על כל אומות העולם. אך צריכים לפקח עיניים. בירושלים אפשר לראות אם פותחים עיניים. זהו נצח, כולם רואים את השכינה והשכינה רואה את כולם. ככה אברהם אבינו רצה שירושלים תיקרא. איך אפשר לצפות שאומות העולם יפקחו עיניים אם היהודים בעצמם אינם עושים כן!

שם רצה לקרא את ירושלים "שלם". אך שלם אין פירושו וויתור וכניעה. ירושלים מקום השכינה והקדושה. דוד שילם לארונה היבوسی וַיִּתֵּן דָּוִד לְאַרְנֵן בַּמָּקוֹם שְׁקָלֵי זָהָב מְשָׁקֶל שֵׁשׁ מְאוֹת, חמישים שקל מכל שבט. שילמנו כסף מלא. אם יש אופציה בלי כח, עדיף. אך ב'67' הותקפנו ע"י שש מדינות ערביות!! אי אפשר לוותר על חלקים מארצנו עבור שלום, זה לא עבור שלום, זה ויתור ונסיגה מתוך חולשה וכניעה ופחד!

שלום שהולך יד ביד עם שלימות, הגשמה עצמית והגנה עצמית זה שלום אמתי. מפני ששלום של ירושלים הוא גם במובן של שלימות. אך שלום בלי הגשמה עצמית והגנה עצמית הרי זה אסון לאומי ואסון לאנושות כולה. הקמת מדינה פלסטינאית חס ושלום יביא למלחמת עולם, השמדת העולם!!